

NĚKOLIK POZNÁMEK K MOŽNÝM LOKÁLNÍM IMITACÍM ŘECKÉ KERAMIKY NA POZDNĚ HALŠTATSKÉM AŽ ČASNĚ LATÉNSKÉM SÍDLIŠTI V PRAZE-PITKOVICÍCH

Martin Trefný – Tomáš Polišíenský

ÚVOD

Při zpracování materiálu z výzkumu pozdně halštatského až časně laténského sídliště v Praze-Pitkovicích bylo nedávno rozpoznáno několika keramických zlomků, které vykazují buď tvarové charakteristiky nebo výzdobné prvky, objevující se na nádobách rozvinuté řecké keramické produkce. Poněvadž kromě vlastních řeckých keramických importů (srov. *Koutecký 1975; Bouzek – Koutecký 1975; Smrž – Bouzek 1994; Sankot 2006, Fig. 3; Trefný 2008; Trefný – Polišíenský 2008; Trefný 2011*) se na našem území projevují kontakty se středomořským prostředím i výrobou domácích napodobenin jižních předloh (viz níže), je poslední dobou věnována pozornost snaze specifikovat tyto keramické vlivy v domácí produkci, které byly patrně četnější, než se dosud zdálo.

Účelem tohoto příspěvku je upozornit na dva prvky v pozdně halštatské až časně laténské keramice, které mohou souviset s jižními oblastmi a představovat tak další příklad keramických vlivů či podnětů pocházejících ze Středomoří a využitých v hrnčířském řemesle středoevropských Keltů starší doby železné. Na druhou stranu příspěvek prezentuje i určitá úskalí uvedených srovnání, vyplývající zejména z určitého chronologického nesouladu, kvůli kterému je nutno níže uvedené teze prozatím chápat jako pracovní hypotézu.

NAPODOBOVÁNÍ JIŽNÍCH KERAMICKÝCH PŘEDLOH V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Již v roce 1989 byl do odborné literatury (*Bašta – Baštová – Bouzek 1989*) uveden nález nádoby s malovanou výzdobou v podobě meandru ze sídliště v Plzni-Roudné, který byl interpretován jako napodobenina řeckého červenofigurového kyliku (srov. také *Megaw – Megaw 2007*). Druhým podobným nálezem pak byl nález obdobného fragmentu na sídlišti ve středočeském Chrzíně (*Chytráček 2007, obr. 17*). Oba fragmenty byly později podrobeny dalšímu zkoumání, přičemž byla revidována teorie týkající se místa jejich výroby a také technologický postup malby meandru na chrzínském zlomku (*Trefný et al. 2011*). K oběma nálezům můžeme přiřadit i proslulou mísu s malovaným dekorem v podobě labutí z Radovesic (*Waldhauser 1977, tab. 1:1; Kruta 2004, 48*). I tento exemplář prozrazuje inspiraci jejího tvůrce v jižním prostředí s vyspělými keramickými tradicemi.

Co se týče použití zejména červené či bílé barvy na nálezech z Plzně-Roudné (*Bašta – Baštová – Bouzek 1989, 474*), Želenic, Radovesic, Třebenic, Kadaně-Jezerky (*Waldhauser 1977; Zápotocký 1963, 163; Kruta 1972, 321; Waldhauser 1974*) či Plzně-Litic (*Chytráček – Metlička 2004, 35*), souvislost je hledána s oblastí zejména jižního Německa, popř. oblastí Salzburgu. Zdejší výskyt je pak chápán jako odraz znatlosti malované keramiky v etruském nebo řeckém světě (*Kimmig – Gersbach 1971, 29–30; Kimmig – Vacano 1973, 79; Waldhauser 1974, 100*).

Velmi důležitá je rovněž problematika napodobování různých jižních tvarů. Opět v Plzni-Roudné byl rozpoznán fragment dna ploché otevřené nádoby, z nějž vybíhá nožka tak jako u řeckých číší (*Bašta – Baštová – Bouzek 1989, Abb. 4:2*). Na sídlišti v Praze-Ruzyni, poloze Jiviny, byl nalezen zlomek dna z ploché otevřené mísovité nádoby s podstavovým prstencem, tedy podobným prvkem, které mají i číše na nízké profilované nožce (*Trefný 2011, 298*). Nedávno byl také rozpoznán nález fragmentu ucha s opěrkou, pocházející z pozdně halštatského sídliště v Dobrovízi. Obdobná ucha se často vyskytují např. u attických nádob typu bolsal a objevují se ve středomořské oblasti již po polovině 5. století př. Kr.

Poněvadž jsou tato ucha pro domácí keramiku zcela netypická, lze hledat zdroj inspirace právě ve středomořské oblasti. To se zdá potvrzovat i fakt, že jak v Dobrovízi, tak v Praze-Ruzyni byly identifikovány zlomky attické červenofigurové keramiky.

V nedávné době byla rovněž přehodnocena interpretace, resp. datace, některých importů mladolá-ténských. Sem patří i zlomek imitace řeckého kyliku z pražského oppida Závist, který by mohl být zařazen namísto oppidálního období do období pozdně halštatského resp. časně laténského (Kysela 2010). Netřeba připomínat, že obě chronologické komponenty jsou na tomto hradišti bohatě zastoupeny.

Nově publikovaným nálezem je také zlomek výlevky hliněné zobákovité konvice z východočeského sídliště v Tuněchodech (Trefný et al. 2012). Přestože modelem pro vytvoření této hliněné imitace byla nejspíše keltská kovová zobákovitá konvice, lze i tento artefakt v přeneseném slova smyslu chápat jako doklad napodobování artefaktů jižní provenience, poněvadž keltské kovové zobákovité konvice vycházejí z etruských předloh, i když se v řadě charakteristik odlišují.

Ve světle výše uvedeného se tedy existence potenciálních tvarových nebo výzdobných lokálních napodobenin nádob z vyspělého středomořského světa na pitkovickém sídlišti zdá jako další a nikoliv ojedinělý doklad fenoménu, který je výsledkem užšího nebo zprostředkovaného kontaktu mezi stře-doevropskými Kelty a antickým jihem.

POTENCIÁLNÍ TVAROVÉ NAPODOBENINY ŘECKÝCH PŘEDLOH

Již před třiceti lety zdůraznil W. Kimmig (1983, Abb. 59:1–2; Pape 2000, 97–98) existenci zlomků místních nádob na hradišti Heuneburgu (obr. 1:1–2), které je možno z tvarového hlediska s velkou pravděpodobností interpretovat jako napodobeniny řeckých číší tzv. Malých mistrů (Kleinmeisterschale, Little masters cups). Na tomto místě můžeme připomenout, že číše Malých mistrů jsou řecké pící nádoby (kylix), na vysoké nožce se specifickou profilací stěny (obr. 1:3). Jejich pojmenování vychází ze skutečnosti, že figurální či ornamentální malovaná výzdoba jejich stěn je obvykle poměrně malých rozměrů nebo je koncipovaná do úzkých pásů. Byly vyráběny v Řecku okolo poloviny a ve třetí čtvrtině 6. století př. Kr. (např. Beazley 1932; týž 1956, 159–197; Boardman 1974, 58–62; Mommsen 1999; Wachter 2003).

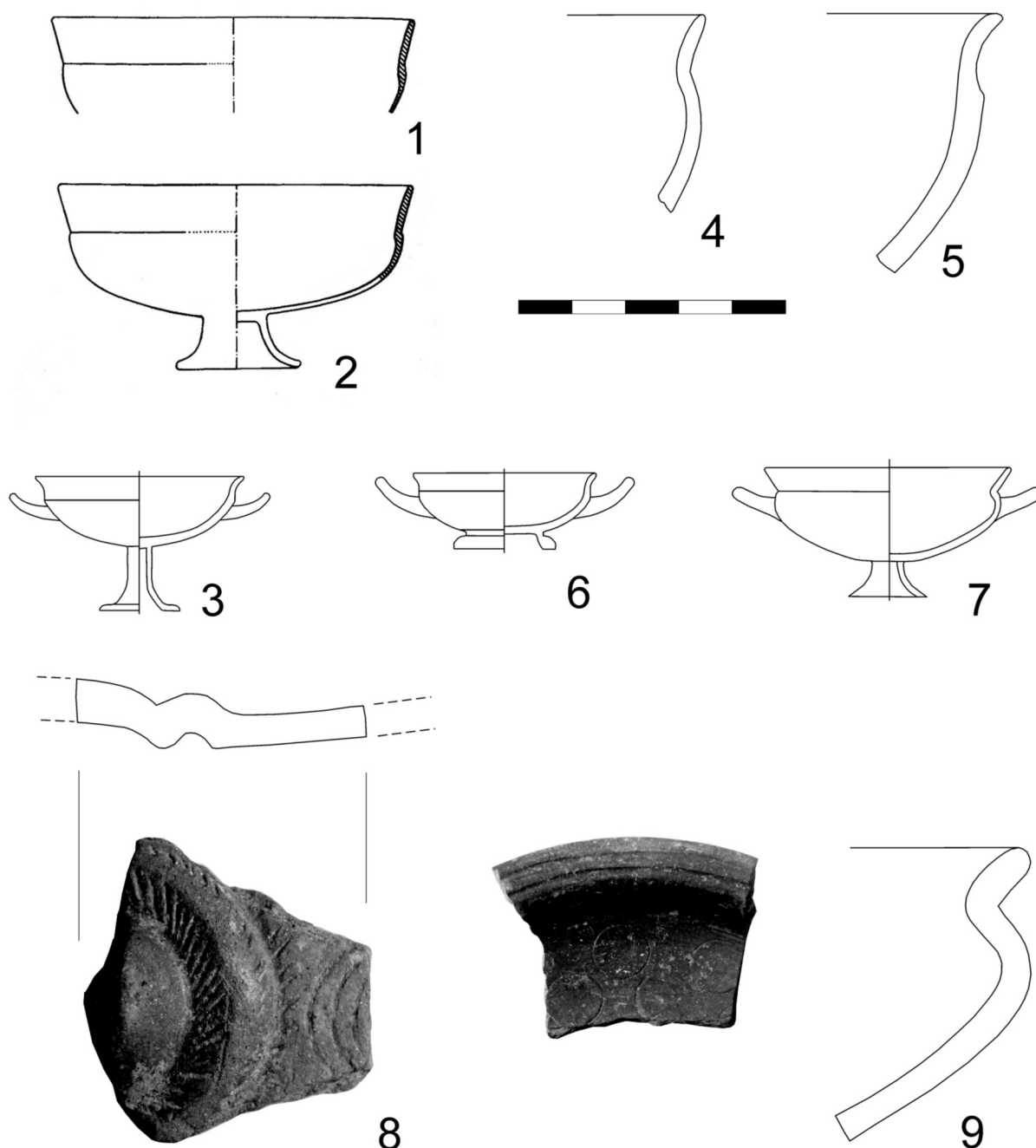
Z objektu č. 751 a 662 na pitkovickém sídlišti pochází dva okrajové zlomky (obr. 1:4–5), z nichž profil zejména prvního z nich se velmi blíží výše popsaným zlomkům z Heuneburgu i řadě exemplářů uvá-děných typů řeckých číší.

Popis nálezů

1. Objekt č. 751. Zlomek okraje nádoby polokulovitěho tvaru se zřetelným odsazením okraje, který je rovný a je šikmo ven vykloněn (obr. 1:4). Povrch nádoby je uvnitř i vně hlazený a je světle hnědé barvy. Střep je tenkostěnný, materiál je velmi jemný a tmavé jádro střepu je potaženo světlou engobou. Nádoba není vytáčena ani obtáčena na hrnčírském kruhu. Zlomek je snad možno datovat do fáze Ha D.

2. Objekt č. 662. Zlomek okraje nádoby polokulovitěho tvaru se zřetelným odsazením okraje, který je mírně prohnutý a je šikmo ven vykloněn (obr. 1:5). Povrch nádoby je uvnitř i vně hlazený, uvnitř žlutošedé, vně světle hnědé barvy. Střep je tenkostěnný, materiál je velmi jemný s příměsí drobných zrníček slídy a písku. Jádro střepu je tmavé. Nádoba není vytáčena ani obtáčena na hrnčírském kruhu. Zlomek je snad možno datovat do fáze Ha D.

Pokud bychom měli posuzovat oba uvedené zlomky nejprve ve vztahu k tvarosloví domácí halštatské, resp. pozdně halštatské keramiky je nutno říci, že nelze samozřejmě zcela vyloučit občasnou tvarovou shodu nebo blízkost obou zlomků k některým základním typům domácí keramiky nalézané a produkované ve středních Čechách (srov. Venclová ed. 2008, obr. 2; 13–14; 68). Ovšem zdá se, že v detailech profilace se uvedené zlomky od typové škály poněkud odlišují. U řady typů nádob halštatské provenience se setkáváme s tím, že největší průměr nádoby je dosahován v její výduti. U typů, zejména mís, kde je největšího průměru dosaženo na okraji nádoby, se zase většinou profilace nádob mírně odlišuje. V řadě případů se navíc jedná o hrubší keramiku, která se tímto odlišuje od relativně tenkých stěn zejména zlomku z objektu č. 751. Z těchto důvodů i z důvodu výše uvedeného rozpoznání lokálních imitací na Heuneburgu lze v případě obou pitkovických zlomků zvažovat stejný princip, a sice interpretovat je jako napodobeniny řeckých číší. Na tomto místě musíme zdůraznit onu hypotetičnost celé úvahy, poněvadž zde disponujeme pouze nevelkými okrajovými zlomky nádob. O jejich ostatních částech můžeme tedy pouze spekulovat.

Obr. 1. 1, 2 – imitace tzv. číší Malých mistrů z Heuneburgu (podle Kimmig 1983); 3 – profil číše tzv. Malých mistrů; 4, 5 – okrajové zlomky z obj. č. 751 a 662 na pozdně halštatském až časně laténském sídlišti v Praze-Pitkovicích; 6 – profil číše na nízké profilované nožce; 7 – profil číše typu Siana cup; 8 – dno s omfalem a s výzdobou v podobě rytých půlobloučků a ruletování z objektu č. 1075 v Praze-Pitkovicích; 9 – okrajový zlomek mísy s kolkovanou výzdobou z objektu č. 1075 v Praze-Pitkovicích

Pokud tedy zvažujeme tvarovou souvislost obou pitkovických zlomků s některými typy řeckých číší, teoretická vazba na číše tzv. Malých mistrů (obr. 1:3) je pravděpodobnější u zlomku z objektu č. 662 (obr. 1:5). Jde zde zejména o mírně prohnutý odsazený okraj, který je charakteristický u většiny podskupin této skupiny. Obecně můžeme rovněž říci, že takto prohnutý okraj se objevuje také u tzv. číší typu C (srov. Bloesch 1940; <http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/shapes/komast.htm>), což jsou číše s hlubší profilací a s konkávně prohnutým okrajem (concave lip). Konkávně prohnutý okraj se vyskytuje rovněž u číší, které postrádají nožku (stemless). Označujeme je jako číše na nízké profilované nožce (obr. 1:6). Zlomek z objektu č. 662 snese tvarové srovnání i s těmito typy.

Co se týče zlomku z objektu č. 751, ten je charakteristický kónicky rozevřeným rovným okrajem, který je výrazněji odsazen od spodní globulární části (*obr. 1:4*). Je nutno poznamenat že číše Malých mistrů, které posloužily jako vhodný srovnávací příklad v předchozím případě (*obr. 1:3*), se od tohoto zlomku již poněkud odlišují. Naopak typem, který z formálního hlediska vyhovuje více, jsou číše nazývané jako Siana cups (*obr. 1:7*), pojmenované podle významného pohřebiště na ostrově Rhodu (*Brijder 1983; týž 1991; týž 2000*) a vyráběné od 2. čtvrtiny 6. století př. Kr. Rovněž ty jsou charakteristické odsazeným rovným a šikmo ven vyhnutým okrajem, tak jako zlomek z pitkovického objektu č. 751.

Pokud bychom zvažovali souvislost dvou výše uvedených zlomků s řeckými předlohami, je celou hypotézu nutno prověřit také z hlediska chronologie. Problém se objevuje, pokud bychom jako předlohy pro uvedené zlomky zvažovali číše skupiny Siana cups, resp. číše Malých mistrů. Pro období druhé čtvrtiny 6. století, resp. poloviny až 3. čtvrtiny tohoto století nedisponujeme v Čechách doklady importů řecké attické keramiky, které by mohly hrát roli zmíněných předloh. Všechn český import attického zboží naopak náleží do století následujícího (*Trefný 2011, 278–279*), což se projevuje také převahou čerVENOFIGUROVÉHO zboží nad černoFIGUROVÝM. Tato situace může být samozřejmě vysvětlována odkazem na stav výzkumu, avšak představuje určitý problém, díky kterému tak musíme prozatím k celé tezi přistupovat v rovině hypotézy. Na tomto místě můžeme také připomenout, že v případě imitací z výše zmiňovaného Heuneburgu tento problém odpadá, neboť na lokalitě je zastoupena řada černoFIGUROVÝCH importů z období druhé poloviny 6. století př. Kr. (srov. *Kimmig – Gersbach 1971, 40–41; Böhr 2000; Shefton 2000*).

Naopak pokud bychom zvažovali souvislost zlomku z objektu č. 662 s číšemi na nízké profilované nožce (*obr. 1:6*), není zde na překážku žádná chronologická disproporce, neboť tyto se masově vyskytují ve století pátém, což je doba, ze které attickými importy z Čech disponujeme. I když jde vesměs o zloMKOVITÝ materiál a existence číší s konkávně prohnutým okrajem není na našem území přímo doložena, lze jako srovnávací variantu uvést celý exemplář číše typu Castulo cup s konkávně prohnutým okrajem, která pochází z relativně blízkého Dürrnbergu (*Penninger 1972, Taf. 46:33*). Podobným profilem se navíc vyznačuje i jediný český zástupce černoFIGUROVÉ keramiky – číše na nízké nožce z Kadaně-Jezerky (*Bouzek – Koutecký 1975*).

U obou prezentovaných zlomků (*obr. 1:4–5*) tedy s větší či menší pravděpodobností existuje hypotetická možnost, že představují napodobeniny keramických tvarů pocházejících z řecké oblasti – číší, o jejichž podobě měl domácí výrobce určité povědomí. Pokud se v budoucnu tato hypotéza potvrdí, např. rozšířením nálezové základny o další exempláře, bude možno tyto nálezy chápat jako další příklad jižních vlivů ve středoevropském hrncířství pozdní doby halštatské a důležité rozšíření škály doposud identifikovaných imitovaných typů.

IMITACE SPECIFICKÝCH VÝZDOBNÝCH TECHNIK?

Při zpracování pozdně halštatského sídliště v Křeslicích byl objeven keramický zlomek s rytou výzdobou a linií, která byla tvořena hustě vedle sebe kladenými příčnými rýžkami (*Polišenský – Trefný 2011, obr. 15:15*). Tento typ výzdoby velmi nápadně připomínal tzv. ruletování, tedy výzdobu běžnou zejména na řecké černoFIRNISOVÉ keramice, kdy jsou tyto linie v koncentrických kružnicích nebo ve spirále umístěny na vnitřních stranách plochých otevřených tvarů, kde jsou dále doplněny plastickou výzdobou, např. kolkou v podobě palmet apod. (*Sparkes – Talcott 1970, 30*). Již v minulosti byla vyslovena domněnka, že rytá oběžná výzdoba doplněná kolkou na časně laténské braubašské keramice mohla být inspirována kolkovanou a rytou výzdobou, na importované řecké černoFIRNISOVÉ keramice (srov. *Trefný 2011, 298*). Z této hypotézy jsme vycházeli i při interpretaci křeslického zlomku. V uvedeném případě se však jednalo o ruletování na vnější straně nádoby, které se u řeckých předloh nevyskytuje. V tomto ohledu je významným objevem zlomek z pitkovického objektu č. 1075, kterým je dno s omfalem a s koncentrickým ruletováním na vnitřní straně nádoby, tedy přesně jako v případě řeckých předloh (*obr. 1:8*).

3. Objekt č. 1075. Zlomek dna s omfalem z plochého otevřeného mísovitěho tvaru (*obr. 1:8*). Výzdoba je tvořena rytými obloučkovitými motivy a spirálou tvořenou čtyřmi řadami linie, tvořené hustě vedle sebe kladenými šikmými krátkými rýžkami. Povrch nádoby je hladký, oboustranně šedočerný. Střep je tenkostěnný, jádro střepu je tmavě šedé. Materiál je jemný s příměsí velmi drobných částíček slídy. Zlomek je možno datovat do fáze LT A.

Nelze zcela jasně říci, z jakého typu ploché otevřené mísovitě nádoby zlomek pocházel. Avšak ve stejném objektu byly nalezeny také zlomky otevřené mísy s esovitě profilovanými stěnami a s kolkovanou výzdobou na dně v podobě větších kroužků (*obr. 1:9*). Na základě technologické shody keramického těsta těchto zlomků a zlomku s omfalem a ruletováním by bylo možno zvažovat, že všechny zlomky pocházejí z jedné mísy s kolkovanou výzdobou a ruletováním okolo omfalu. V tomto případě by bylo

možné celou nádobu datovat do časné laténské fáze, tedy zhruba do průběhu druhé poloviny 5. resp. na přelom 5. a 4. století př. Kr. (LT A).

Zajímavým výzdobným prvkem této nádoby je právě ruletování (*obr. 1:8*), což je motiv, který se na lokální keltské keramice běžně neobjevuje a který je naopak velmi častý na keramice řecké. Přestože z Čech zatím nedisponujeme nálezem řecké keramiky se stopami ruletování, řecký import je v Pitkovicích přímo doložen třemi zlomky červenofigurové keramiky. Ačkoliv je tedy varianta imitace řecké výzdoby na pitkovické nádobě z objektu č. 1075 velmi lákavá, je na tomto místě nutno upozornit na určitý chronologický problém, který tento závěr činí méně pravděpodobným. Přestože se plastická výzdoba v podobě nejrůznějších kolků či rytých oběžných motivů objevuje na řecké keramice již v 5. století př. Kr., vlastní ruletování se objevuje až od počátku století 4., a to nejspíše někdy v průběhu jeho první čtvrtiny (*Sparkes – Talcott 1970, 30*). Pokud vezmeme v úvahu tento údaj a srovnáme jej s datací kolkovaného zlomku (nádobu) z objektu č. 1075, zjistíme, že obě období se překrývají jen velmi úzkým časovým intervalem. Z toho může vyplývat že:

a) zlomek z objektu č. 1075 pochází z počátku 4. století př. Kr. (závěr stupně LT A), přičemž jeho výzdoba je imitací ruletování rozšířeného na řecké keramice. Pravděpodobnost této varianty však snižuje skutečnost, že v raném období existence určité technologie výzdoby lze stěží předpokládat její imitování v oblasti vzdálené několik tisíc kilometrů;

b) zlomek z objektu č. 1075 je starší a pochází z druhé poloviny 5. století př. Kr. V tom případě zde došlo k užití výzdoby v podobě ruletování nezávisle na jeho používání ve Středomoří a dokonce v dřívějším časovém horizontu.

Současný stav poznání uvedené problematiky zatím neumožňuje přiklonit se k jedné z výše uvedených variant. K tomu, abychom upřednostnili jedno ze dvou vysvětlení daného problému bude nezbytné zaměřit detailně badatelskou pozornost na specifické typy výzdoby časné laténské keramiky pokud možno v chronologicky úžeji datovatelných kontextech. Předkládaná problematika však každopádně naznačuje zajímavé směry možných budoucích interpretací.

ZÁVĚR

Oba okrajové zlomky z pitkovických objektů č. 751 a 662 (*obr. 1:4–5*) naznačují možnost existence lokálních napodobenin číší vyráběných v Řecku v 6. nebo 5. století př. Kr. V této souvislosti je možno připomenout nález ze sídliště v Plzni-Roudné (*Bašta – Baštová – Bouzek 1989, Abb. 4:2*), kde bylo nalezeno dno ploché otevřené nádoby na vysoké nožce, vyrobené velmi pravděpodobně na základě znalosti řeckých kyliků. Interpretace pitkovických nálezů tak nepůsobí v tomto kontextu zcela nepravděpodobně, což naznačují i jiné imitované tvary na našem území. Oba okrajové zlomky zároveň v případě správnosti prezentované hypotézy rozšiřují typovou řadu jižních keramických tvarů, které byly na našem území napodobovány.

Zajímavým je rovněž nález dna s omfalem a s výzdobou v podobě ruletování z objektu č. 1075. Ačkoliv bychom rádi interpretovali tento nález jako doklad napodobování výzdoby, která je masově rozšířena na středomořské keramice, není to prozatím z důvodů určitého chronologického nesouladu možné. Naopak, nelze dokonce vyloučit, že prezentovaný zlomek je o něco starší než nejstarší ruletovaná keramika v Řecku. To by naznačovalo, že středoevropští Keltové dospěli k využití této techniky výzdoby nezávisle na řeckých výrobcích a dokonce o něco dříve. K potvrzení takové hypotézy však bude nutno shromáždit více dokladů a jednotlivé možnosti hlouběji prověřit.

Studium vzájemných interregionálních vztahů mezi středem a jihem Evropy ve starší době železné je založeno především na identifikaci a interpretaci přímých importů v cizím prostředí. Závěrem budiž zdůrazněno, že dokladem takové interakce ve středoevropské oblasti jsou také napodobeniny, neboť jejich existence předpokládá znalost originální předlohy místním výrobcem. Z tohoto důvodu je nutno věnovat při studiu keramiky pozornost nejrůznějším, byť i zdánlivě nesouvisejícím detailům, neboť i ony mohou odhalit přítomnost exogenních prvků a nepřímo tak svědčit o určité formě dálkových kontaktů. Avšak jak ukazuje příklad dna s omfalem a s výzdobou v podobě ruletování, některé prvky mohou na první pohled vykazovat jasnou souvislost s určitým prostředím, ta však může být po vyhodnocení všech aspektů včetně chronologie zpochybněna. Tato situace tak připomíná nutnost detailní analýzy všech podobných zjištění ze všech možných úhlů pohledu za účelem vyloučení chybné interpretace a tím i zkreslení historické skutečnosti.

LITERATURA

- Bašta, J. – Bašťová, D. – Bouzek, J. 1989: Die Nachahmung einer attisch rotfigurigen Kylix aus Pilsen-Roudná, *Germania* 67, 463–476.
- Beazley, J. D. 1932: Little-master Cups, *Journal of Hellenic Studies* 52, 167–204.
- Beazley, J. D. 1956: *Attic Black-Figure Vase-Painters*. Oxford.
- Boardman, J. 1974: *Athenian black figure vases*. London.
- Bouzek, J. – Koutecký, D. 1975: Ein attisches Gefäßfragment aus Böhmen, *Germania* 53, 157–160.
- Böhr, E. 2000: Die griechische Keramik der Heuneburg. In: Kimmig, W. (ed.), *Importe und mediterrane Einflüsse auf der Heuneburg*. Heuneburgstudien 11. Mainz am Rhein, 1–22.
- Bloesch, H. 1940: *Formen Attischer Schalen von Exekias bis zum Ende des Strengen Stils*. Bern.
- Brijder, H. A. G. 1983: *Siana cups I and Komast cups*. Amsterdam.
- Brijder, H. A. G. 1991: *Siana cups II: the Heidelberg painter*. Amsterdam.
- Brijder, H. A. G. 2000: *Siana cups III. The Red-Black Painter, Griffin-Bird Painter and Siana cups resembling lip-cups*. Amsterdam.
- Chytráček, M. 2007: Časně laténské sídliště v Chržíně (okr. Kladno) s napodobeninou červenofigurové keramiky a s doklady kovolitectví a zpracování jantaru, *Archeologické rozhledy* 59, 461–516.
- Chytráček, M. – Metlička, M. 2004: Die Höhensiedlungen der Hallstatt- und Latènezeit in Westböhmen. *Památky archeologické – Supplementum* 16. Praha.
- Kimmig, W. 1983: Die griechische Kolonisation im Westlichen Mittelmeergebiet und ihre Wirkung auf die Landschaften des westlichen Mitteleuropa, *Jahrbuch des Römisch-germanischen Zentralmuseums Mainz* 30, 5–78.
- Kimmig, W. – Gersbach, E. 1971: Die Grabungen auf der Heuneburg 1966–1969, *Germania* 49, 21–91.
- Kimmig, W. – Vacano, O.W. 1973: Zu einem Gussform-Fragment einer etruskischen Bronzekanne von der Heuneburg a. d. oberen Donau, *Germania* 51, 72–85.
- Koutecký, D. 1975: První nález attické keramiky v Čechách, *Archeologické rozhledy* 27, 629–641.
- Kruta, V. 1972: Železářská osada ze starší doby římské Kadaň-Jezerka, *Archeologické rozhledy* 24, 317–327, 367–368.
- Kruta, V. 2004: La cultura lateniana. In: V. Kruta – M. Lička (edd.), *Celti di Boemia e di Moravia, Celti dal cuore dell' Europa all' Insubria*. Paris, 43–48.
- Kysela, J. 2010: K imitacím (?) středomořské keramiky ze středočeských oppid, *Archeologické rozhledy* 62, 523–534.
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 2007: Celtic lyres on a celtic kylix?, A further note on the copy of an attic red figure two-handled cup from Plzeň-Roudná, *Archeologické rozhledy* 59, 799–804.
- Mommsen, J. 1999: Kleinmeister-Schalen. In: *Der Neue Pauly*. Band 6. Sp. 563.
- Pape, J. 2000: Die attische Keramik der Heuneburg und der keramische Südimport in der Zone nördlich der Alpen während der Hallstattzeit. In: Kimmig, W. (ed.), *Importe und mediterrane Einflüsse auf der Heuneburg*. Heuneburgstudien 11. Mainz am Rhein, 71–175.
- Penninger, E. 1972: *Der Dürrnberg bei Hallein I. Katalog der Grabfunde aus der Hallstatt- und Latènezeit*. Münchener Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 16. München.
- Polišenský, T. – Trefný, M. 2011: Pozdně halštatské až časně laténské sídliště v Praze-Křeslicích, *Archeologie ve středních Čechách* 15, 819–858.
- Sankot, P. 2006: Le passage du Hallstatt final à La Tène ancienne en Bohême. In: D. Vitali (ed.), *Celtes et Gaulois L'Archéologie face à l'Histoire*. La Préhistoire des Celtes. Collection Bibracte – 12/2 (Glux-en-Glenne 2006), 143–156.
- Shefton, B. 2000: On the material in its northern setting. In: Kimmig, W. (ed.), *Importe und mediterrane Einflüsse auf der Heuneburg*. Heuneburgstudien 11. Mainz am Rhein, 27–41.
- Smrž, Z. – Bouzek, J. 1994: Drei Fragmente attischer Keramik aus Droužkovice, Nordwestböhmen, *Germania* 72, 581–586.
- Sparkes, B. – Talcott, L. 1970: *Black-glazed and plain pottery of the 6th, 5th and 4th centuries B. C. The Athenian agora XII*. Princeton.
- Trefný, M. 2008: Attická červenofigurová keramika z laténského sídliště v Praze-Ruzyni, poloha Jiviny, *Archeologické rozhledy* 60, 114–126.
- Trefný, M. 2011: Attická keramika jako významný doklad jižního importu v prostředí pozdně halštatských až časně laténských Čech, *Památky archeologické* 102, 271–306.
- Trefný, M. – Polišenský, T. 2008: Nové nálezy řecké červenofigurové keramiky a dalších artefaktů souvisejících s jižními vlivy na časně laténském sídlišti v Praze-Pitkovicích, *Archeologie ve středních Čechách* 12, 477–492.

- Trefný, M. – Chytráček, M. – Kloužková, A. – Hanykýř, V. 2011: K problematice původu napodobenin řecké keramiky z Plzně-Roudné a Chržína, *Archeologické rozhledy* 63, 151–161.
- Trefný, M. – Thér, R. – Tichý, R. – Dohnálková, H. 2012: On a fragment of a ceramic beaked flagon from the Late Hallstatt to Early La Tène settlement in Tuněchody (okr. Chrudim) in Eastern Bohemia, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 42, 335–350.
- Venclová, N. ed. 2008: *Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská*. Praha.
- Wachter, R. 2003: Drinking inscriptions on Attic little-master cups. A catalogue, *Kadmos* 42, 141–189.
- Waldhauser, J. 1974: Keramické importy v pozdně halštatských a časně latěnských objektech severozápadních Čech. In: Sakař, V. (ed.), *Římské importy*. Praha, 94–117.
- Waldhauser, J. 1977: Keltské sídliště u Radovesic v severozápadních Čechách. Přehled výzkumů a stav hodnocení, *Archeologické rozhledy* 29, 144–177.
- Zápotocký, M. 1963: Nálezy ze sídlišť citolibského typu na Litoměřicku, *Archeologické rozhledy* 15, 146–166.

EINIGE BEMERKUNGEN ZU DEN MÖGLICHEN LOKALEN IMITATIONEN DER GRIECHISCHEN KERAMIK AUS DER SPÄTHALLSTATTZEITLICHEN UND FRÜHLATÈNEZEITLICHEN SIEDLUNG IN PRAG-PITKOVICE

Im Verlaufe der Arbeit an dem Material aus der Untersuchung der späthallstattzeitlichen und frühlatènezeitlichen Siedlung in Prag-Pitkovice wurden vor kurzem einige keramische Bruchstücke, welche sich mit den Gestaltcharakteristiken sowie mit den Verzierungselementen ähnlich wie bei der entwickelten griechischen keramischen Produktion prahlen, identifiziert. Es handelt sich um zwei Randbruchstücke aus dem Objekt Nr. 662 und Nr. 751, die aus dem Gesichtspunkt der Profilierung sehr auffallend manchen Typen der griechischen Becher entsprechen. Ebenfalls ein Bruchstück des Bodens mit dem Omphalos mit der gravierten Verzierung sowie mit der unlaufenden, mit der Technik der sog. Roulette-Rad-Verzierung erzeugten Verzierung aus dem Objekt Nr. 1075 gehört zu ihnen. Da die Kontakte mit dem Mittelmeermilieu und die Herstellung der inländischen Nachbildungen von den südlichen Vorlagen neben den eigenen griechischen keramischen Importen auch auf unserem Gebiet vorkommen, ist die Aufmerksamkeit dem Streben nach der Spezifikation dieser keramischen Einflüsse in der inländischen Produktion in der letzten Zeit gewidmet. Sie waren vermutlich häufiger, als man bisher vorausgesetzt hat.

Der Zweck dieses Beitrages besteht in dem Hinweis auf zwei Elemente in der späthallstattzeitlichen und frühlatènezeitlichen Keramik, die mit den südlichen Gebieten zusammenhängen konnten und auf diese Art und Weise auch das weitere Beispiel der keramischen Einflüsse oder der Anlässe aus dem Mittelmeergebiet, welche in dem Töpferhandwerk von den mitteleuropäischen Kelten in der älteren Eisenzeit verwendet wurden, darstellen konnten. Auf der zweiten Seite zeigt der Beitrag ebenfalls die bestimmten Klippen in den erwähnten Vergleichen, welche vorwiegend mit der bestimmten chronologischen Dissonanz in Verbindung sind. Mit Rücksicht auf diese Dissonanz sollten die erwähnten Thesen vorläufig als die Arbeitshypothese angenommen werden.

Abb. 1, 2 – die Imitationen der sog. Becher von den Kleinen Meistern aus Heuneburg; **4, 5** – die Randbruchstücke aus dem Objekt Nr. 751 und Nr. 662 im Raum der späthallstattzeitlichen und der frühlatènezeitlichen Siedlung in Prag-Pitkovice; **6** – das Profil des Bechers auf dem niedrigen profilierten Fuß; **7** – das Profil des Bechers

von dem Typ Siana cup; **8** – der Boden mit dem Omphalos und mit der Verzierung in Form der gravierten Halbbögen und mit der Roulette-Rad-Verzierung aus dem Objekt Nr. 1075 in Prag-Pitkovice; **9** – der Randbruchstück einer Schüssel mit der gestempelten Verzierung aus dem Objekt Nr. 1075 in Prag-Pitkovice

TOMÁŠ POLIŠENSKÝ

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3/448, 100 00 PRAHA 10

tomas.polisensky@uappsc.cz

MARTIN TREFNÝ

PODŘIPSKÉ MUZEUM, NÁM. JANA Z DRAŽIC 101, 413 01 ROUDNICE NAD LABEM

trefnymartin@seznam.cz